

ยุทธศาสตร์การพัฒนาคอน “โรงเรียนในฝัน”

ชัยพจน์ รักราม*

โรงเรียนในฝันกับการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนมีการปฏิบัติการเพื่อปรับกระบวนการทัศน์บุคลากรในโรงเรียน และบุคลากรหลักในชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ ได้แก่ ผู้อำนวยการเขตพื้นที่ ผู้บริหารโรงเรียน (ในฝัน) 921 โรงเรียน บริษัทเอกชนที่สนับสนุนโครงการ ครูอาจารย์ และนักเรียน มีสาระพอสรุปได้ คือ การปฏิรูปการศึกษาที่มีใช้ปฏิบัติตามกฎหมายเฉพาะโครงสร้างที่คาดว่าจะเอื้ออำนวยต่อการปฏิรูปการศึกษาเท่านั้น แต่ความสำคัญอยู่ที่ต้องการให้มีการปฏิบัติจริงในโรงเรียน พร้อมทั้งให้มีการขับเคลื่อนทางปัญญา เติมฝันให้กับคนไทย โดยเฉพาะคนในชนบทและมีรายได้น้อย โดยกระจายโรงเรียนดี ๆ ให้ครอบคลุมทั่วประเทศ การให้มีโรงเรียนที่ดีในทุก ๆ อำเภอ เพื่อต้องการให้เด็กได้อยู่ใกล้ชิดพ่อแม่ อยู่ใกล้บ้าน ไม่ต้องทิ้งถิ่นฐานไปเรียนในเมือง เพราะโลกปัจจุบันสภาพ แวดล้อมเป็นสิ่งที่อันตราย ถ้านักเรียนของเราไม่เข้มแข็ง โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันเป็นหน้าที่ของรัฐบาล ที่ประสงค์จะสร้างอนาคตและปูทางแห่งการเรียนรู้ แสงอาชีวะที่นักเรียนถนัด สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

การให้ความสำคัญกับนักเรียนตั้งแต่อายุในท้องตั้งแต่แรกเกิด และเริ่มเข้าเรียนอนุบาล อาจจะมีการอุดหนุนทุนทางการศึกษา ให้เงินกองทุน ให้มีการจัดหลักสูตรแบบบูรณาการ

ในส่วนของผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา บทบาทของผู้บริหารต้องอำนวยความสะดวกให้กับสถานศึกษา ทำให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีการวัดผล เสนอแนะการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน มิใช่มีความคิดที่ว่า ผู้อำนวยการเขตเป็นผู้ปกครอง

* ศึกษานิเทศก์ 9 ที่ปรึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1

ปฏิบัติหน้าที่ หัวหน้ากลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1

นายกรัฐมนตรี ต้องการให้ภาคเอกชนได้เข้าร่วมเป็นสปอนเซอร์ และให้ความร่วมมือเสนอแนวคิดเพื่อเปลี่ยนวัฒนธรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนให้มีความทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ และเป็นแนวปฏิบัติในการปฏิรูปการศึกษา

นักเรียนที่เรียนจบไปแล้วต้องมีความรู้ความคิด ให้คิดเป็น มีนิสัยรักการเรียน ใฝ่เรียนตลอดชีวิต และเรียนอย่างมีความสุข เมื่อทำโรงเรียนชั้นดีให้เกิดขึ้นในทุกอำเภอได้แล้วก็จะขยายผลไปโรงเรียนอื่น ๆ ในแต่ละอำเภอเป็นสอง-สาม-สี่ไปเรื่อย ๆ ในที่สุดเราจะมีโรงเรียนที่ดี มีระบบการเรียนการสอนที่ดี มีหลักสูตรที่ดี มีครูที่ดี มีบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่ดีเกื้อกูลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั่วประเทศไทย ซึ่งใช้เวลาไม่นานถ้าสามารถทำโรงเรียนแรกในหนึ่งอำเภอนั้นให้ประสบผลสำเร็จ

การวิเคราะห์

ยุทธศาสตร์การพัฒนาคณา "โรงเรียนในฝัน"

จากอดีตถึงปัจจุบันและในอนาคตเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพก็คือ การศึกษา เมื่อการศึกษาเป็นเครื่องมือพัฒนา "คน" การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงควรที่จะเริ่มตั้งแต่วัยทารกหัดเดิน ให้ได้คนสมบูรณ์แบบตามที่ต้องการ วิธีการที่จะให้ได้มากที่สุดก็คือเราต้องสร้างเด็กไทยขึ้นมาโดยให้เขาใช้ศักยภาพของสมองเรียนรู้อย่างเต็มที่ สร้างโรงเรียนที่ดี มีระบบการเรียนการสอนที่ดี มีอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ครบพร้อม โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ต เพราะเขาจะได้ไปสู่อะไรก็หมดโลก มีอะไรก็มากมายที่เด็กสามารถเข้าไปท่องเรียนรู้และสนุกกับมัน เข้าสู่ฐาน ความรู้หลาย ๆ อย่างได้ ฉะนั้นองค์กรในประเทศจึงต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทุกสิ่งทุกอย่างในองค์กรเดียวกันต้องมีปฏิสัมพันธ์ต่อการเรียนการสอนต้องให้เด็กรู้จักคิดอย่างบูรณาการ เพราะเด็กต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ เรียนแล้วคิดเป็น บูรณาการความรู้นำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้

การสร้างทรัพยากรมนุษย์ ให้เป็นทรัพยากรที่มีค่าแก่ประเทศ เพื่อให้เป้าหมายที่ต้องการเกิดขึ้นตามความต้องการของผู้เรียน นอกจากมีอุปกรณ์การเรียนพร้อมแล้ว ปัจจัยหลักอยู่ที่ตัวครูและคุณภาพของครู ซึ่งสัมพันธ์กับคุณภาพการศึกษา และคุณภาพการศึกษาจะสัมพันธ์กับคุณภาพของคน ถ้าเราพัฒนาคณาไม่ได้ เราก็ไม่สามารถสรุปได้ว่า การศึกษาคือเครื่องมือพัฒนาคณา

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในฐานะผู้นำรัฐบาล ได้ให้ความสนใจต่อการศึกษาโดยมุ่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้คนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสเท่าเทียมกันที่จะเรียนรู้และฝึกอบรมได้ตลอดชีวิต และมีปัญญาเป็นทุนไว้สร้างงาน และสร้างรายได้ ส่งผลให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้สู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ โดยยึดหลักการศึกษาลงทุนสร้างชาติ สร้างคน และสร้างงาน ดังความตอนหนึ่งที่ท่านได้แสดงวิสัยทัศน์ทางการศึกษาอย่างชัดเจนเกี่ยวกับการเรียนรู้ของเด็กไว้ว่า " ผมอยากเห็นเด็ก ๆ ทุกคนเติบโตขึ้นมา ภายใต้การอบรมเลี้ยงดูที่ดี และภายใต้สังคมที่ดี วันนีรัฐบาลได้พยายามทุ่มเทอย่างเต็มที่เพื่อการศึกษา เพราะฉะนั้น การศึกษาต้องเป็นวาระแห่งชาติที่ต้องร่วมกันไม่ใช่กระทรวงศึกษาเท่านั้น ต้องเป็นทั้งตัวนักเรียน ทั้งครู

ทั้งผู้ปกครองและสังคมทุกภาคส่วน ต้องเข้ามาช่วยกัน เพราะนี่คือกำลังของชาติเราในอนาคตข้างหน้า เราต้องการให้คนมีความรู้ ... ให้เขาเรียนเต็มความสามารถของเขาแล้วเขาจะมาเป็นผลผลิตของประเทศในโอกาสต่อไป”

ยุทธศาสตร์ “โรงเรียนในฝัน” (Lab School) จึงเป็นการปรับกระบวนทัศน์ (paradigm) บุคลากรในโรงเรียน ให้โรงเรียนมีความเข้มแข็งเพื่อบริการสังคมในชุมชน (Ed. for all) และให้ระดมทรัพยากรจากชุมชนมาช่วยในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ (All for Ed.)

โรงเรียนในฝัน เป็นโครงการที่รัฐบาลให้แต่ละอำเภอคัดเลือกโรงเรียนอำเภอละ 1 โรงเรียนโดยประชาชนในพื้นที่ให้มีการพัฒนาปรับปรุงให้มีคุณภาพ สกัดการทิ้งถิ่นเพื่อหาโรงเรียนที่มีคุณภาพกว่าในเมืองใหญ่ๆ ซึ่งในอดีตเด็กที่เข้ามาเรียนในเมืองไปเจออบายมุข การคบค้าสมาคมกับเพื่อนที่ไม่ดี ขาดการเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดจากพ่อแม่ผู้ปกครอง ก่อให้เกิดปัญหาตามมา (โดยมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 22 เมษายน 2546) การพัฒนาโรงเรียนที่อยู่ในชนบทให้มีคุณภาพกระจายออกไปทั่วประเทศ นอกจากจะช่วยสกัดกั้นเด็กไม่ให้เข้ามาเรียนในเมืองใหญ่ๆ และไม่ต้องละทิ้งถิ่นฐานดั้งเดิมแล้ว ยังเป็นการลดช่องว่างระหว่างเมืองใหญ่กับชุมชน เป็นการช่วยพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ช่วยให้คนไทยในชนบทซึ่งเป็นผู้มีรายได้น้อย ให้เป็นผู้มีคุณภาพ มีคุณธรรม มีภูมิปัญญา สามารถสร้างงานในชนบท และจะช่วยแก้ปัญหาความแออัดในเมืองใหญ่ๆ ได้อีกด้วย

เจตนารมณ์ของ ยุทธศาสตร์ “ 1 อำเภอ 1 โรงเรียนในฝัน ” ก็คือ

1. เร่งรัดปฏิรูปการศึกษาในมิติที่นำความรู้สมัยใหม่ ประสานกับภูมิปัญญาเดิม เพื่อพัฒนาความสามารถในการแข่งขัน เน้นการนำมิติแห่งการปฏิบัติให้เป็นจริง สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เพื่อปรับกระบวนทัศน์บุคลากร ผู้บริหาร
2. เป็นเครื่องมือส่งเสริมให้เด็กที่ขาดโอกาส ได้รับการพัฒนาในระดับมาตรฐานใกล้เคียงบ้าน พยายามสร้างค่านิยมใหม่ๆ ให้กับผู้ปกครอง มีความรัก และภูมิใจในสถานศึกษาในชุมชน และหน่วยงานของรัฐ และเอกชน และสถาบันอุดมศึกษา ให้การสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็น ประเภทสื่อการเรียนการสอน (Hardware) การจัดกิจกรรมการสอน (Software)
3. มุ่งขับเคลื่อนพลังปัญญา พลังประสบการณ์ พลังทรัพย์เข้าสู่โรงเรียน ให้เป็นโรงเรียนที่เติมฝันสำหรับคนชนบทที่มีรายได้น้อย
4. การพัฒนาครูให้มีวิจรรย์ญาณความเป็นครู พัฒนาผู้บริหารให้เป็นผู้ผ่านการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ (paradigm)
5. มุ่งสร้างเด็กให้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง รู้จักคิดวิเคราะห์ มีทักษะในการดำรงชีวิต

ปัญญาเกี่ยวกับครูและผู้บริหาร

การปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษา 2542 นั้น คงใช้เวลานานและต้องลงทุนสูงกว่าจะเห็นผลงานว่าโรงเรียนทุกโรง ที่ผ่านการประกันคุณภาพการศึกษา มีมาตรฐานในการจัดการศึกษามีระบบการจัดการศึกษา มีผลผลิตคือนักเรียน ที่ได้มาตรฐาน ดังตอนหนึ่งที่นายก รัฐมนตรีได้กล่าวไว้ว่า "...วันนี้มีการปฏิรูปการศึกษา แต่เราปฏิบัติด้านกฎหมาย โดยสร้างที่วาดฝันว่าจะเอื้ออำนวยต่อการปฏิรูปการศึกษา แต่ใช้เวลานานมาก จำเป็นต้องทำมิติใหม่ให้ก้าวไปข้างหน้าได้เร็วกว่านี้..." (พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร: ปาฐกถาพิเศษ. ศูนย์ประชุมนานาชาติไบเทคกรุงเทพฯ , 1 สิงหาคม 2546) และปัญหาด้านทรัพยากรที่จะช่วยให้การขับเคลื่อนเป็นไปอย่างมีคุณภาพอีกหลายประการ คือ

1. ครูมีสถานะความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจที่ไม่ค่อยดี จิตวิญญาณของความเป็นครูลดน้อยถอยลง
2. งบประมาณในการจัดพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะครูมีจำกัด ต้องใช้งบลงทุนสูงมากเพื่อเป็นค่าตอบแทน ทำให้งบประมาณเพื่อการพัฒนาบุคลากรขาดไป ดังนั้นจึงเกิดแนวคิดที่จะระดมความร่วมมือจากสถาบันอุดมศึกษา และสถาบันราชภัฏในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมจัดการเรียนการสอน พร้อมกันนั้นยังให้โรงเรียนเปิดใจกว้างรับแนวคิดของชุมชนในการพัฒนาการศึกษา
3. วิธีคิดที่ยึดติดกับแนวคิดเดิมๆที่เน้น การท่องจำ นักเรียนต้องเรียนพิเศษจึงจะสอบผ่าน คนไทยจำนวนมากมีการศึกษาดี แต่คิดไม่เป็น คิดที่ละมิตี ไม่รู้จักการบูรณาการ ต้องเปลี่ยนวัฒนธรรมของการเรียนรู้ให้ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต เรียนอย่างมีความสุข ให้อลองปฏิบัติจริงให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นไม่เฉพาะให้เงิน แต่ให้ความคิด อย่างเช่น การบินไทยจะช่วยสอนภาษาจะพาไปดูโรงเรียนในต่างประเทศ
4. บทบาทเดิม ๆ ของผู้บริหารที่ยังคิดรวบอำนาจ ยึดติดกับระเบียบและกฎหมาย ขาดภาวะผู้นำ (Leadership) แม้มีผู้บริหารในระดับเขตพื้นที่แล้วก็ตาม การบริหารจัดการโดยผู้บริหารนอกสถานศึกษา หรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ไม่ใช่เพื่อให้ผู้อำนวยการสำนักงานเขตเป็นผู้ปกครองสถานศึกษา แต่ให้ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้กับสถานศึกษา สามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ต้องใช้กฎหมายให้น้อยที่สุด แต่ใช้พลังสมอง และจิตวิญญาณของผู้เรียน ผู้สอน การสนับสนุนให้โรงเรียนในอำเภอเป็นแหล่งสร้างอนาคตของเด็ก ปูทางการเรียนรู้ให้เด็กมีอาชีพที่เด็กถนัด สร้างสังคมให้เข้มแข็งต่อไป

แนวทางพัฒนา

1. เมื่อโรงเรียนคือสถาบันหลักในการพัฒนาคุณภาพของคน และการให้ความสำคัญกับครู ซึ่งเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง ดังตอนหนึ่งของคำปราศรัยจาก ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ที่กล่าวว่า "...ครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อชาติ และยิ่งโลกกำลังเปลี่ยนแปลงไปมาก ครูจึงเป็นกลุ่มบุคคล ที่มีความสำคัญสูง และจะถูกคาดหวังสูง คำว่าครูมีความหมายลึกซึ้ง ชีวิตครูเป็นชีวิตที่เสียสละ เป็นชีวิตที่ต้องอยู่กับเด็กด้วยจิตวิญญาณแห่งความเมตตา ความสัมพันธ์ จึงจะใกล้ชิดลึกซึ้ง แล้วนักเรียนจะรักครู และครูจะรัก

นักเรียนเหมือนกับเป็นพ่อแม่อีกคน.....ครูเป็นเพียงคำเดียวที่สามารถทำให้การปฏิรูปการศึกษาทำได้จริง คือการให้จิตวิญญาณแห่งความเมตตาต่อกับเด็ก ความเป็นผู้ใหญ่ ทั้งให้ความรู้ ให้ความรัก ให้ความเมตตา แล้วเราจะเรียนรู้ด้วยกันอย่างเต็มที่ ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กก็จะเกิดขึ้น” (คำปราศรัยของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีในโอกาสวันครูปี 2546) ดังนั้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ ครูจึงเป็นบุคลากรทางการศึกษาที่มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลง และคุณภาพของครูก็มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างยิ่ง ดังที่ รศ.ดร.ทองคุณ หงส์พันธุ์ ท่านกล่าวไว้ในหนังสือ “สอนดีต้องมีหลัก” ว่า ครูที่ดีมีลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศนั้น ต้องมีลักษณะอย่างน้อย 3 ประการ คือ สอนดี มีคุณธรรม และ นำชุมชนพัฒนา ดังนั้นสิ่งสำคัญของชีวิตความเป็นครูต้องร่วมมือกันพัฒนาตนเอง พัฒนาระบบการสอน ให้มีคุณภาพ

2. โรงเรียนในฝันเป็นนวัตกรรม (Innovation) ของรัฐบาลชุดนี้ที่ต้องการเห็นผลการปฏิรูปการศึกษาจากการคิดใหม่ ทำใหม่ ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้ปรากฏหรือไม่ได้กล่าวถึงในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งต้องการให้ทำในเรื่องการกระจายอำนาจ ให้มีอิสระในการบริหารจัดการอยู่บนบริบทของ แต่ละพื้นที่ เคยมีการเขียนไว้ในรัฐบาลก่อนว่า “เอกภาพนโยบาย หลากหลายการปฏิบัติ” กล่าวคือ นโยบาย กำหนดโดยรัฐบาลกลาง แต่ในการปฏิบัติให้บรรลุตามนโยบายนั้นเป็นเรื่องของเขตพื้นที่

จุดอ่อนของโครงการ

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และหลักสูตรที่มีการปรับปรุง ตลอดจนโครงสร้างของกระทรวงศึกษาธิการที่ยุบกรม สำนักงานต่าง ๆ การโอนย้ายบุคลากร ล้วนแล้วแต่ได้ดำเนินการมาก่อนในสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย เมื่อเปลี่ยนรัฐบาลใหม่ หลายอย่างที่ได้ดำเนินการมาแล้ว ก็ไม่ได้ลงสู่การปฏิบัติที่ต่อเนื่อง เพราะมีการเปลี่ยนตัวรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ถึง 5 คน ตั้งแต่ นพ.เกษม วัฒนชัย พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายสุวิทย์ คุณกิตติ นายปองพล อดิเรกสาร และนายอดิศักดิ์ โพธารามิก ประเด็นสำคัญที่ทำให้รัฐบาลปัจจุบันคิดโครงการ “หนึ่งโรงเรียนหนึ่งอำเภอ ในฝัน” ขึ้นมา ความคิดในเรื่องการทำโรงเรียนในฝันมาจากผู้ช่วยรัฐมนตรีสมัยนั้น คือ นายพงศ์ศักดิ์ รัตนพงศ์ไพศาล

เมื่อรัฐบาลประกาศเป็นนโยบายว่าจะทดลองโครงการ (Lab School) จึงดูเหมือนจะเป็นงานเฉพาะกิจ มีการตั้งคณะทำงานในลักษณะของผู้จัดการ (Project Manager) ที่ตั้งขึ้นมาเพื่อทำงานนี้ต่อไป

ในทรรศนะของผู้คิดโครงการนี้ น่าจะเกิดจากแนวคิด “การรวมพลังทรัพยากรมนุษย์” โดยระดมสรรพกำลังบุคคลที่มีอยู่ในองค์กร ให้เกิดความรู้สึกร่วมแรงร่วมใจกันทำงานตามสถานภาพ เพื่อจะพัฒนาองค์กรในชุมชนให้เจริญก้าวหน้าและเติบโตไปอย่างมั่นคง โดยผู้บริหารมีบทบาทสำคัญที่จะต้องบูรณาการแนวคิดและความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ เพื่อก่อให้เกิดการสื่อสารที่ดีต่อกัน อันนำไปสู่ความเข้าใจที่ดี ผลที่สุดสมาชิกในองค์กรมีความสุข องค์กรเจริญก้าวหน้า การรวมพลังทรัพยากรมนุษย์ เป็นการทำให้ผู้บริหาร สมาชิก และองค์กร มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เกิดความรู้สึกร่วมกันทุกคนเป็นเจ้าขององค์กร

พลังทรัพยากรมนุษย์ต่อการจึงมีความสำคัญ เป็นการสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน เพราะผู้บริหารที่มีความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์ รู้จักใช้มาตรการจูงใจผู้ร่วมปฏิบัติงาน เต็มใจให้ความร่วมมือ ให้ความสนใจ และตั้งใจปฏิบัติงาน ช่วยลดข้อขัดแย้งต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น ระหว่างสมาชิกกับผู้บริหาร สมาชิกกับสมาชิก เป็นการเพิ่มผลผลิตที่มีคุณภาพ เพราะสมาชิกในองค์กรต่างมีความรู้สึกรัก และศรัทธาองค์กร จึงทำงานด้วยความตั้งใจ

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า คนเราทุกคนมีความต้องการ และความต้องการทำให้เกิดแรงขับ แรงขับทำให้คนเรากระทำพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และเกิดความสบายใจ พอใจในที่สุด มาสโลว์ ได้อธิบายถึงทฤษฎีความต้องการของมนุษย์ ไว้ตอนหนึ่งว่า มนุษย์มีความต้องการเป็นเจ้าของ (Belonging need) มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ของสังคม และต้องการการยอมรับนับถือ (Esteem needs) สามารถจำแนกเป็น 2 ประเภท คือ ยอมรับนับถือจากบุคคลทั่วไป การได้รับเกียรติยกย่อง การได้รับการเอาใจใส่ และ การยอมรับนับถือตนเอง เช่น การไปสู่ความสำเร็จ ความเป็นตัวของตัวเอง ผู้บริหารในองค์กรจึงต้องรู้จักระดมสรรพกำลังด้านทรัพยากรมนุษย์ ดึงเอาธรรมชาติของคนเหล่านั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับองค์กร ร่วมแรงร่วมใจกันปฏิบัติงานเพื่อชุมชนที่เข้มแข็งต่อไป

โครงการดังกล่าวไม่ได้มีการประกาศล่วงหน้า ดังนั้นจากการประชาสัมพันธ์อย่างรีบเร่งทำให้ การคัดเลือกโรงเรียนเข้าโครงการจากแต่ละอำเภอยังมีความลักลั่น บางโรงเรียนพร้อมจะดำเนินการได้ เลย เพราะมีความพร้อมสูง โดยเฉพาะโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาเดิม อยู่ในอำเภอใหญ่ๆ เป็นที่ นิยมของผู้ปกครองนักเรียนอยู่แล้ว แต่บางโรงเรียนที่ชุมชนคัดเลือกเข้ามายังไม่มีความพร้อม เพราะคิด ว่าเมื่อเข้าร่วมโครงการแล้วจะได้รับสื่อ คอมพิวเตอร์ รถยนต์ โทรทัศน์ ห้อง Lab ภาษาต่างประเทศ และครูจะได้รับการพัฒนาติดต่อกันโดยสถาบันราชภัฏ ชุมชนจึงไม่ได้เลือกโรงเรียนในอำเภอที่มีความพร้อม แต่จะเลือกโรงเรียนที่ขาดแคลนเพื่อหวังให้รัฐบาลหรือเอกชนเข้ามาให้การสนับสนุนต่อไป

สถาบันราชภัฏ หรือสถาบันอุดมศึกษา ที่จะมาเป็นพี่เลี้ยงให้กับโรงเรียน ยังไม่มีความชัดเจนใน บทบาท เพื่อการประสานงาน หรือสนับสนุน ทำให้โรงเรียนในพื้นที่ต้องรอคำตอบอยู่นาน และสถาบันดังกล่าวแม้อยู่ในกระทรวงเดียวกัน แต่อยู่คนละสังกัดหน่วยงานย่อย คือสถาบันราชภัฏและอุดมศึกษา อยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา แต่โรงเรียนในพื้นที่เข้าโครงการนั้นอยู่ภายใต้สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ความไม่ชัดเจนต่อบทบาท และการจัดสรรงบประมาณก็ไม่มี การพูดถึงให้ชัดเจน ทำให้โรงเรียนในพื้นที่หลายโรงเรียนต้องฝันไปจริง ๆ และในที่สุดก็ต้องขอพึ่งพิงโรงเรียนใน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดที่มีความพร้อมอยู่แล้วมาเป็นพี่เลี้ยง

การเปลี่ยนตัวผู้ช่วยรัฐมนตรี นายพงศ์ศักดิ์ รัตนพงศ์ไพศาล ที่ได้รับการแต่งตั้งไปเป็นรัฐมนตรี ช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ ทำให้คนที่มารับช่วงต่อต้องมาศึกษางานกันใหม่ และไม่แน่ใจว่าจะทุ่มเทเหมือน คนเก่า (ที่ได้ดีไปแล้วเพราะทำงานเข้าตาท่านนายกทักษิณ ชินวัตร) หรือไม่เพราะไม่ได้เป็นคนคิด

จากเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมด คือความวิตกกังวลของโครงการว่าจะไปเป็นโรงเรียนในพื้นที่ของใคร หรือเป็นได้แค่ฝัน หรือนายฝัน การสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรในโรงเรียนมีความพร้อมใจเพื่อพัฒนา ชุมชน

รอบโรงเรียนให้การสนับสนุนก็จะทำให้ฝันเป็นจริงได้ในเร็ววัน

แต่สิ่งที่ไม่เห็นด้วยในโครงการนี้ คือ มีหลายโรงเรียนที่อยากจะมีอิสระในการบริหาร และอยากได้การสนับสนุนจากภาครัฐ หรือเอกชนบ้าง แต่เมื่อไม่ได้เข้าร่วมโครงการก็ต้องช่วยเหลือตนเองอีกต่อไป บางทีอาจเกิดแรงฮึดเป็น Halo Effect ขึ้นมาก็เป็นได้ เพื่อแข่งขันกับโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกจากชุมชน

ความขัดแย้งในชุมชนเริ่มมีขึ้นเมื่อความคิดเห็นต่อการคัดเลือกโรงเรียนเข้าโครงการ เพราะมีเจตนาารมณ์ลึก ๆ ต่างกัน ความคิดเห็นที่ขัดแย้งและไม่มีคนกลางคอยประสานจะเป็นอันตราย และนำไปสู่การไม่ร่วมมือกัน ต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างทำธุระกันเองแบบสังคมในเมือง จิตวิญญาณแบบถ้อยที่ถ้อยอาศัย ฟังพาเอื้ออาทรต่อกันจะค่อยหายไป และคอยแต่จะดูว่าอีกฝ่ายที่ทำงานจะทำได้สำเร็จหรือไม่อย่างไร แค่นั้น

ประโยชน์ของโครงการ

1. นักเรียนจะมีทักษะในการแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง รู้จักใช้ ICT เพื่อการเรียนรู้ มีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์
2. นักเรียนมีทักษะการดำรงชีวิต มีคุณธรรม มั่นใจในตนเองและกล้าแสดงออก
3. มีความเป็นไทย มีจิตสำนึกในการรวมอนุรักษ์สืบสานประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. โรงเรียนมีระบบบริหารจัดการที่ดี มีเอกลักษณ์โดดเด่นใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนา
5. โรงเรียนในแต่ละอำเภอสามารถบริหารได้ทั่วถึง ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย
6. การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน ที่ยืดหยุ่น เน้นการบูรณาการ การเรียนรู้ตลอดชีวิต
7. ครูมีโอกาสช่วยเหลือ พัฒนานักเรียนตามศักยภาพอย่างทั่วถึง
8. โรงเรียนได้เพิ่มคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาสูงขึ้น เป็นที่ยอมรับของชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง
9. ครู ผู้บริหาร กรรมการสถานศึกษา บุคลากรทางการศึกษา และผู้เกี่ยวข้องมีความรู้ความสามารถในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
10. โรงเรียนได้พัฒนาการสอนโดยมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นใช้ ICT เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
11. มีระบบเครือข่ายผู้อุปถัมภ์ (Sponsor) ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างจริงจัง
12. มีการใช้ทรัพยากร (Human Resource) ที่เหมาะสมและใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะต่อการทำให้โครงการประสบความสำเร็จ

การเปลี่ยนตัวผู้บริหารระดับกำหนดนโยบายบ่อย ๆ อาจทำให้ผู้ปฏิบัติลดความสำคัญลง เพราะขาดการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง จึงต้องมีแผนระยะยาว กำหนดผู้รับผิดชอบในแต่ละระดับให้ชัดเจน หน่วยงานในระดับเขตพื้นที่ต้องมีคณะทำงาน (Staff) มีหน่วยงานนิเทศ กำกับติดตามและประสาน

งานระหว่างระดับกระทรวงกับโรงเรียนในพื้นที่

ควรจัดนิทรรศการเพื่อแสดงผลงานในแต่ละปี มีการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนที่เข้าโครงการในแต่ละภาคเพื่อหาแนวทางพัฒนา และได้ชื่นชมผลงานร่วมกัน เมื่อครบ 3-5 ปี ก็อาจมีการจัดประชุมในระดับชาติ มีการคัดเลือกโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จดีเยี่ยมไปศึกษาดูงานต่างประเทศ เพื่อบำรุงขวัญกำลังใจให้กับผู้ทำงาน และท้าทายให้โรงเรียนเล็กๆ ได้เข้าโครงการตามไปด้วย

การพัฒนาโรงเรียน ต้องมุ่งเป้าหมายไปยังชุมชน มุ่งพัฒนาคนและชุมชนให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน (Sustainable) ทั้งทางการศึกษา สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม มีจิตสำนึกสร้างสังคมที่มีประชาธิปไตย ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในชุมชน (Learning Organization) การศึกษากับชุมชน และชุมชนเพื่อการศึกษาเป็นของคู่กันตลอดไป (Ed. for All & All for Ed.)
